

ANTANAS ANDRIJAUSKAS

Kultūros, filosofijos ir meno institutas

VIENOS MENOTYROS MOKYKLOS FORMAVIMASIS

The Formation of the Vienna School of Art Criticism

SUMMARY

In this article the preconditions for the rise of the famous Vienna School of Art Criticism are studied, and the ideological and methodological contributions of its forerunners and followers in the history of art critique are highlighted. The consideration is focused on the role of F. Wickhoff in determining the main directions of art history studies and methodological principles of analysis of art phenomena. Wickhoff drew the attention of the school's members to the earlier neglected periods of art's development in Late Antiquity, Byzantium, Baroque, and Mannerism. In the study of these periods, he applied strict analytical principles and methods, later inherited by his followers.

Gvildenant XIX a. antrosios pusės ir XX a. menotyros idėjų bei metodų istoriją įvairių kraštų menotyryniuose tekstuose, nuolatos išnyra daugybės subtilių menotyryninkų išpuoselėta Vienos menotyros mokykla. Jos iškilimas neatšiejamas nuo bendro to meto Austrijos Vengrijos imperijos kosmopolitinio kultūros konteksto. Prie saulėlydžio artėjusios, vidinių prieštaravimų draskomos imperijos sostinė tada buvo svarbus Vakarų Europos kultūros ir intelektualinis

centras, garsėjęs intensyviu meniniu gyvenimu, puikiais muziejais ir privačiomis meno kūrybinių kolekcijomis. Čia iškilio nuostabios H. von Hofmannsthalio aplinkos poetų, rašytojų su R. Musiliu priešakyje plejados, po neoromantikų G. Mahlerio ir A. Brucknerio viešpatavimo tarpsnio skleidėsi A. Schönbergo vadovaujama „naujosios Vienos“ muzikos mokykla, Adolfo Looso suburta architektų grupuotė. Vaizduojamojoje dailėje madas diktavo novatoriški G. Klimto ins-

RAKTAŽODŽIAI: Vienos menotyros mokykla, meno filosofija, meno istorija, G. A. Heider, R. von Eitelberger.

KEY WORDS: Vienna School of Art Criticism, philosophy of art, history of art, G. A. Heider, R. von Eitelberger.

piruoti *Verr Sacrum* ir *Wiener Secession* sąjūdžiai bei juos pakeitęs ekspresionizmas. Greta gyvavo L. Wittgensteino filosofų, S. Freudo psichoanalitikų būreliai. Sudėtinė šio kultūrinio sąjūdžio dalis buvo ir garsioji Vienos menotyros mokykla, su kuria tiesiogiai siejosi daugelio didžiųjų XIX–XX a. menotyrininkų (M. Thausingas, F. Wickhoffas, A. Riegelis, J. Strzygowski, M. Dvorakas, J. von Schlösseris, H. Tietze, F. Paulis, H. Sedlmayras, D. Frey'us, Ch. Tolnay, K. M. Swoboda, F. Saxlis, E. Gombrichas, O. Beneschas, O. Kurzas, E. Krisas, O. Pächtas ir kt.) metodologiniai ieškojimai. Iš Vienos menotyros mokyklos išaugo ne tik minėta garsių austrų menotyrininkų plejada, bet ir iškilios vokiečių menotyros figūros: Justus Brinckmanas, Hugo von Tschudi, Hubertas Janitschekas ir daugelis kitų. „Būtent Vienoje, – teigia G. Metken, – meno istorija susiklosto į mokslą (*Kunstwissenschaft*)“ (Metken, 1986, p. 338).

Kitaip negu Vokietijoje, kur iškiliausi meno istorikai dažniausiai į menotyrą ateidavo iš filosofijos ir teisės studijų, dauguma Vienos menotyros mokyklos pradininkų turėjo istorinį išsilavinimą ir derino dėstymą universitete su muziejinių darbų. Minėtas ypatumas atsispindėjo ir šių mokyklų šalininkų metodologinėse nuostatose: *vokiškoje menotyros tradicijoje regime stipresnę abstrakčių filosofinių konstrukcijų įtaką, polinkius į plačius teorinius apibendrinimus, o austriškoje – istorikams būdingą glaudesnę ryšių su konkrečiais meno istorijos faktais ir šaltiniais, kruopščią lyginamąją jų analizę. Vertėtų priminti, kad būtent Vienos univer-*

sitete 1852 m. R. von Eitelbergerio pastangomis buvo įsteigta antroji Vakaruose universitetinė meno istorijos katedra, kurios atsiradimas tapo svarbiu postūmiu konsoliduoti menotyrinių pajėgas Austrijos Vengrijos imperijoje. Vienos menotyros mokyklos autoritetas ir jos daroma įtaka mokslo pasaulyje augo pamažu. Joje aiškiai regimas idėjų permamumas ir nuoseklus plėtojimas. Netgi maištingiausias jos atstovas J. Strzygowski, klibinę daugelį pamatinių Vienos menotyros mokyklos principų „iš vidaus“, šiandien, turint didesnę istorinę perspektyvą, dėsningai įsirašo į pagrindinių šios mokyklos šalininkų skelbiamų idėjų bei metodologinių nuostatų tradiciją. Vienos mokykloje nebuvo vienos iškilios asmenybės, akivaizdaus pagrindinio lyderio ar ideologo. Įvairiais šios mokyklos raidos etapais iškildavo skirtingos asmenybės, kurios, keisdamos viena kitą, perimdavo lyderystę.

Vienos menotyros mokyklos užuomazgos išryškėjo XIX a. viduryje G. A. Heiderio, R. von Eitelbergerio ir Thausingo tyrinėjimuose. Schlösseris savo garsioje Vienos menotyros mokyklos istorijai skirtoje studijoje *Die Wiener Schule der Kunstgeschichte (Vienos menotyros mokykla, 1934)* šios mokyklos pirmtakui skelbia G. A. Heiderį (1819–1897), kuris, kaip ir daugelis vokiečių meno istorijos pradininkų, turėjo teisininko išsilavinimą ir savo akademinės karjeros pradžioje dirbo Švietimo ministerijoje valdininku, laisvalaikį skyrusiu senų istorinių architektūros paminklų ir dailės tyrinėjimams. Šiuos interesus apvainikavo 1855 m. paskelbta knyga apie Šiungraberno bažny-

čia. Ši knyga iškėlė Heiderį į tuometinį meno istorikų elitą ir paskatino jį profesionaliai domėtis meno istorijos problemomis. Metams praslinkus nuo knygos paskelbimo, 1856 m., Heideris pradėjo leisti periodinį leidinį *Mitteilungen samt Jahrbuch der Zentralkommission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst und historischen Denkmale* (Istorinio meno paminklotyros bei paminklosaugos centrinės komisijos pranešimų metraštis), kuris tapo svarbiu vokiškai kalbančių šalių meno istorikų periodiniu leidiniu, mat jame savo tekstus skelbė ne tik austrai, bet ir vokiečių meno istorijos išžymybės C. Schnaase ir A. Springeris. Heideris daug nuveikė telkdamas austrų meno istorikų pajėgas.

Kitas Vienos menotyros mokyklos pirmtakas buvo Čekijos mieste Olomuce gimęs Heiderio amžininkas Rudolfas von Eitelbergeris (1819–1885). Jis iš pradžių studijavo teisę, klasikinę filologiją, dėstė lotynų kalbą universitete, o vėliau pasinėrė į meno istorijos studijas. Tai buvo žingeidi, didžiai energinga ir atkakli asmenybė, pasižymėjusi puikiais organizaciniais sugebėjimais. Glaudus bendravimas su aistringų meno kolekcininku Josephu Danieliu Böhmu, 1846 m. surengusiu Austrijos meno muziejuje didžiulį susidomėjimą sukėlusią praeities meno meistrų parodą, pastūmėjo Eitelbergerį galutinai atsidėti meno istorijos studijoms. Išėjęs iš Böhmo suburto meno mylėtojų būrelio, jis daug nuveikė keldamas meno istorijos mokslinį statusą, o nuo 1847 m. pradėjo Vienoje dėstyti meno istoriją ir teoriją.

Stiprėjant revoliucinėms nuotaikoms Austrijoje, Eitelbergeris išitraukė į visuo-

meninį ir kultūrinį sostinės gyvenimą, užmezgė polemiką su Vienos meno akademijos direktoriumi Ferdinandu Waldmülleriu, kuris, ruošdamas dailininkus, daugiausia dėmesio skyrė mechaniškam gamtos mėgdžiojimui. Toks aristoteliškojo mimizės principo sureikšminimas Eitelbergeriui atrodė klaikus anachronizmas. 1848 m. dienos šviesą išvydo jo studija *Die Reform des Kunstunterrichts und professor Waldmüllers Lehrmethode* (Meno dėstyimo reforma ir profesoriaus Waldmüllerio mokymo metodas), kurioje Eitelbergeris išdėstė savo požiūrius. Praslinkus dviem metams, 1850 m. jis minėtoje Meno akademijoje skaitė paskaitų ciklą apie vaizduojamojo meno istoriją, itin daug dėmesio skirdamas meninio ugdymo problemoms.

Suvokdamas, kaip svarbu dėstyti meno istoriją universitetinio išsilavinimo sistemoje, Eitelbergeris dėjo daug pastangų, kad šalyje būtų įgyvendinta meno disciplinų dėstyimo reforma. Jo bičiulis ministras L. Thunas 1851 m. kreipėsi į imperatorių, prašydamas įsteigti Vienos universitete meno istorijos katedrą, kurios vadovu buvo numatyta skirti Eitelbergerį. Tačiau šis prašymas liko be atsako. Gavęs valstybės stipendiją, Eitelbergeris išvyko stažuotis į Italiją, vėliau lankėsi Prancūzijoje ir Anglijoje. Būtent Londone menotyrininką pasiekė žinia, kad pakartotinai paprašius ministru, jis kviečiamas į Vieną, į ekstraordinarinio meno istorijos ir archeologijos profesoriaus katedrą. Po kai kurių nesklandumų, susijusių su jo žurnalistine veikla per 1848 m. revoliuciją, Eitelbergeris vis dėlto buvo patvirtintas pirmuoju Vienos

universiteto meno istorijos katedros profesoriumi. Vadinas, germaniškajame pasaulyje, Vienos universitete, 1852 m. buvo įsteigta antroji (pirmąją 1844 m. Berlyno universitete įsteigė Waagenas) universitetinė meno istorijos katedra.

1864 m. Eitelbergeris įkūrė pirmąjį pasaulyje taikomojo meno muziejų – Austrijos meno ir pramonės muziejų, kuriam vadovavo iki mirties. Čia dirbo daug garsių Vienos menotyros mokyklos atstovų. Eitelbergeris taip pat pradėjo leisti periodinį leidinį *Mitteilungen des Österreichischen Museums (Austrijos muziejaus pranešimai)*, kuriame vyravo muziejūninystės ir meno istorijos problemos. Siekdamas glaudžiau susieti muziejūninukus su Vienos universiteto meno istorijos dėstytojais, jis leido kitus svarbius periodinius leidinius: *Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses (Aukščiausiųjų imperatoriaus rūmų istorinių meno kolekcijų metraštis)* ir *Quellenschriften für Kunstgeschichte und Kunsttechnik des Mittelalters und der Renaissance (Viduramžių ir renesanso meno istorijos bei meno technikos literatūriniai šaltiniai)*. Būtent Eitelbergeris, ruošiant menotyros specialistus, ypatingą dėmesį skyrė vizualiniams aspektams, paskaitas neretai skaitydavo muziejuose arba specialiai sudarytų laikinų ekspozicijų aplinkoje. Muziejus ir universitetas čia buvo traktuojami kaip dvi abipusiai priklausomos profesionalaus meno istoriko paruošimo sritys. Ši nuostata ilgainiui suleido tvirtas šaknis Vienos menotyros mokykloje ir tapo skiriamąja jos meno istorikų ruošimo sistemos sudėtine dalimi. Eitelbergeris didžiavosi savo nuo-

peltais austrų meno istorijos mokslui ir teigė, kad bemaž kiekvienas, Austrijoje besidarbuojantis šioje srityje, kadaise buvo jo mokinys.

Pirmuoju iš tikrųjų reikšmingu Vienos mokyklos meno istoriku tapo Morisas Thausingas (1835–1884), kuris buvo Austrijos istorijos tyrimų instituto auklėtinis, vėliau jame profesoriavo, nuo 1876 m. vadovavo didžiausiam pasaulyje Albertinos piešinių muziejui Vienoje. Jo inauguracinės 1873 m. perskaitytos profesoriaus paskaitos pavadinimas *Die Stellung der Kunstgeschichte als Wissenschaft (Meno istorijos kaip mokslo vieta)* labai simptomiškas. Čia randame teiginį: „Aš galiu išsivaizduoti įstabią meno istoriją, kurioje neatsiras vietos žodžiui „grožis“. Ši tezė liudija mokslininko nusistatymą prieš germaniškuose kraštuose viešpatavusią spekuliatyvią estetiką ir jo orientaciją į empirinius meno tyrinėjimus. Thausingas artimai bendravo su atribucinio metodo pradininku G. Morelli ir išgarsėjo Dürerio kūrybai skirta monografija. Jis išugdė du reikšmingus Vienos menotyros mokyklos lyderius – Wickhoffą ir Rieglį, kurie buvo tiesioginiai jo mokiniai, įnešę svarų indėlį į menotyros idėjų ir metodų istoriją.

Būtent Thausingas paruošė dirvą, kurioje, Schlösserio žodžiais tariant, subrendo „tikrojo Vienos menotyros mokyklos įkūrėjo tikrąja šio žodžio prasme“ – Franzo Wickhoffo (1853–1909) – idėjos ir metodologinės nuostatos. Jis gimė Aukštutinėje Austrijoje, mokėsi Austrijos istorijos tyrimų institute vadovaujamas Eitelbergerio. Ši institucija, kartu su Vienos universiteto meno isto-

rijos katedra, ilgai buvo šalies meno istorikų kalvė. Po graikų archeologijos ir diplomatijos studijų Wickhoffas susidomėjo meno istorijos problemomis ir tapo Albertinos muziejaus konservatoriumi, čia susipažino su G. Morelli ir tapo Thausingo globotiniu. 1880 m. pastarąjį vadovaujamas sėkmingai apgynė disertaciją apie A. Dürerio antikos studijas, ir tai padėjo jam įsitvirtinti menotyros pasaulyje. 1882 m. Wickhoffas buvo pakviestas dėstyti Vienos universiteto meno istorijos katedroje, kurioje nuosekliai praėjo visus savo akademinės karjeros laiptus: 1885 m. tapo docentu, o nuo 1891 m., jau tapęs profesoriumi, vadovavo minėtai katedrai.

Nuo jaunystės Wickhoffas daug dėmesio skyrė muzikai, o būdamas brandaus amžiaus, susižavėjo tapyba ir, anot amžininkų, tapė profesionaliai. Kita jo aistra buvo literatūra ir poezija, čia jis taip pat sėkmingai reikšėsi ir, beje, užbaigė Goethe's „Pandorą“. Įgijęs įvairiapusių humanitarinį išsilavinimą, jis pradėjo kaupti didžiulę įvairių humanitarinių mokslų sričių biblioteką, skirtą išsamioms meno istorijos studijoms. Wickhoffas taip pat domėjosi gyvu meno raidos procesu, dalyvavo diskusijose tuometinio meno klausimais, viešai gynė kritikų aršiai puolamus G. Klimto alegorinius paveikslus. Vis dėlto šios aukštos humanitarinės kultūros asmenybės kūrybinis potencialas, pedagoginis ir organizacinis talentas visiškai išsiskleidė meno istorijos srityje.

Tai buvo universalių mokslinių interesų meno istorikas. Jis domėjosi Vakarų viduramžių, renesanso, etruskų ir se-

novės Romos menu, klasikine archeologija. Wickhoffas pirmasis išplėtojo teoriją, kad senovės Romos menas yra savitas europinio meno reiškiny, išsirutuliojęs ne iš graikų, o iš Apeninų pusiasalyje gyvenusių etruskų dailės tradicijų. Šį savo teiginį grindė taiklia pastaba, kad Romos menui būdingas *tikslus natūros vaizdavimas, siekimas meninės išraiškos priemonėmis įkūnyti konkrečios akimirkos, momento išpūdį*, o graikų meno tradicijai būdinga *idealizacija ir tipizacija*.

Kita vertus, Wickhoffo veikaluose ryškėjo vėlesnei Vienos menotyros tradicijai būdingas dėmesys menotyros metodologijos klausimams ir amžių sandūroje ypatingą aktualumą įgavusioms visuotinių meno stilių raidos problemoms. „Teorinis evoliucionizmo požiūris, – rašė O. Pächtas, – žinoma, yra dar neišspręsta problema, šitai galima nustatyti ir be išsamų studijų: tarp evoliucijos istorijos požiūrio, iki šiol būdingo, pavyzdžiui, Vienos meno istorijos mokyklos atstovų Wickhoffo bei Rieglio tyrinėjimų krypčiai, ir griežtai teleologinio požiūrio Hegelio prasme dar esama didžiulių skirtumų. Nė vienas mūsų, manydamas išvelgiąs konkrečią stiliaus kaitos kryptį, negalvoja, kad evoliucijos variklis sąmoningai siekia kokio nors tikslo. Būtent todėl Rieglio sąvoka „meno valia“ yra tokia nepakeičiama, nes ji sugestijuoja pastangas, kurios nėra aklas veržimasis, bet nėra ir sąmoningas veiksmas, tai intranzityvus ir vis dėlto tikslingas judėjimas: individo, mokyklos ar regiono meno valia evoliucionuoja *pati*. Kaip ir kiekvieną evoliucionizmą, šį irgi galima apkaltinti evoliucijos antro-

pomorfizavimu – *tarsi* evoliucijos varikliais esantys atskiri ar kolektyviniai asmenys siektų konkretaus tikslo. Tačiau be kalbos vaizdinių neapsieina net paprasčiausias aprašymas ir niekas nėra presuponuota, kol esame išsąmoninę, kad įvairios sąvokos pasitelkiamos tik aprašymo tikslais“ (Pächt, 2003, p. 110).

Pažymėtina, kad Wickhoffo moksliniai interesai neapsiribojo vien Vakarų menu. Jis domėjosi Tolimųjų Rytų, ypač japonų, dailės tradicija, kurią vertino kaip svarbų pasaulinės dailės raidos etapą. Jis taip pat įvairiais aspektais analizavo to meto vaizduojamosios dailės ir literatūros raidą, dalyvavo diskusijose tuometinio meno klausimais.

1895 m. Wickhoffas paskelbė daug polemikos istorinėje ir menotyrynėje literatūroje sukėlusį įvadą VI a. Bizantijoje parašytam ankstyvosios krikščionybės manuskriptui, vadinamam *Die Wiener Genesis*, kurį manė esant IV a. tekstu. Kaip vėliau parodė lyginamieji tyrimai, jis negalėjo būti parašytas anksčiau negu VI a., o jo pasirodymo vieta buvo rytinė buvusios Romos imperijos dalis Bizantijos teritorijoje. Wickhoffas buvo įsitikinęs, kad šis tekstas atspindi magistralinę Vakarų viduramžių meno raidos kryptį ir jo sąsajas su graikų meno tradicijomis. Šis išsamus įvadas liudijo apie ryškėjančią naują Wickhoffo vėlyvosios antikos, ypač Romos ir krikščioniškojo meno, tapsmo koncepciją. Iš čia kilo ypatingas Wickhoffo domėjimasis Konstantino epochos arkų reljefais, dėl kurių tuomet vyko aršūs mokslininkų ginčai. Šiuose bareljefuose jis išvelgė svarbų vėlyvosios antikos skulptūros

stiliaus raidos etapą. 1901 m. paskelbtoje studijoje jis jau teoriškai grindžia Konstantino epochos Romos dailės savitumą, jos stilistinių bruožų originalumą ir estetinę vertę, teigia, kad ji išsirutuliojo ne iš graikų, o iš etruskų meno tradicijų. Vadinasi, Wickhoffas reabilitavo Romos dailės savitumą ir traktavo ją kaip savitą, didžiai vertingą pasaulinio meno tradiciją, išsiskiriančią savitų stiliaus bruožų visuma. Romos menas Wickhoffo koncepcijoje *iškilo ne kaip graikų meno saulėlydis, o kaip kokybiškai naujų natūralistinių formų, kuriomis siekiama perteikti akimirkos įspūdžius, pradžia*.

Gvildendamas istorinius Viduržemio jūros regiono meno stilistinės raidos dėsningumus nuo senovės Artimųjų Rytų dailės iki Graikijos ir galiausiai Romos meno stiliaus susiformavimo, Wickhoffas teigė, kad nors šie stiliaus pokyčiai buvo akivaizdūs, jie pirmiausia plėtojosi menkiau pastebimomis kryptimis. Senovės mene jis išskyrė tris skirtingus vaizdavimo tipus: *papildomąjį, išskiriančiąjį* ir *nenutrūkstamąjį*. Pirmasis, išplitęs Artimųjų Rytų dailėje, yra seniausias. Jo skiriamasis bruožas – pagrindinę siužeto liniją ar motyvą vaizduojančio veiksmo sujungimas su daugybe kitų į vientisą kompoziciją. Antrasis tipas būdingas graikų menui, kuriame vienas vaizduojamas epizodas yra aiškiai atskiriamas nuo kito. Šis bruožas atgyja ir į antikos meno pavyzdžius orientuotoje po-
renesansinėje, nuo XVI a. Vakaruose besiplėtojančioje dailėje, nors, pavyzdžiui, Rafaello ir Michelangelo kūrinuose dar regime nenutrūkstantį veiksmo vaizdavimą. Ir pagaliau I a. po Kr. Romoje at-

siradus istorinei prozai, pamažu įsitvirtino naujas *nenutrūkstamo* veiksmo vaizdavimas, kuris perėjo į krikščioniškosios ir Vakarų viduramžių dailės tradicijas. Vadinasi, Wickhoffas savąja konkrečių meno kūrinų stilistine analize kruopščiai pagrįsta koncepcija paneigė nuo J. Winckelmanno laikų vyravusias antikos meno teorijas, vienašališkai pabrėžiančias senovės graikų dailės išskirtinumą. Pirmiausia jis atskleidė glaudų graikų dailės ryšį su senesnėmis Artimųjų Rytų tautų dailės tradicijomis, o kita vertus, parodė, kad antikos meno sąvoka aprėpia ne tik nekritiškai helenomanijos sureikšmintą graikų meno tradiciją, bet ir vėlesnei Vakarų meno raidai labai reikšmingą originalų Romos meną, turintį savo ištakų etruskų mene.

Kalbant apie Wickhoffo nuopelnus menotyros mokslui, būtina nurodyti, kad jis kartu su savo jaunesniuoju kolega Rieglu buvo pirmieji Vienos mokyklos teoretikai, kurie, remdamiesi klasikinio meno modeliais, sprendė aktualias metodologines menotyros problemas. „Pažymėtina, – rašė R. Rehtas, – kad po Winckelmanno, Wickhoffas ir Rieglis buvo pirmieji meno istorikai, pripažinę metodinį klasikinio modelio pranašumą“ (Recht, 1992, p. 13).

Iš tikrųjų Wickhoffas pirmasis pradėjo aiškintis, kodėl įvairius praeities meno raidos tarpsnius ir juose viešpatavusius meno stilius neadekvačiai suvokė vėlesnių epochų žmonės. Kodėl per šimtmečius Romos menas buvo aiškinaamas kaip nuoseklus graikų meno nuosmukio padarinys? Gvildendamas šias problemas, menotyrininkas išvalgiai at-

kreipė dėmesį į kultūros istorijoje susiklostančių pastovių mąstymo ir tikrovės suvokimo stereotipų neigiamą poveikį. Jie išryškėja gvildenant „iškrintančių“ iš visuomenėje nusistovėjusių vertybių sistemos meno reiškinių savitumą ir estetiinę vertę.

Pavyzdžiui, nuo XV a. Vakarų mene įsigalėjęs sekimas natūra ir moksliniai pagrindai buvo laikomi neginčijamais tikro meno požymiais. Veikiant klasikinio meno idealams susiformavę renesanso ir porenensansinių laikotarpių meno suvokėjai ir vertintojai buvo ne tik abejingi, tačiau netgi, ko gero, priešingi visoms nuo tikrovės, idealių proporcijų, matematinių perspektyvos principų nutolstančioms meno formoms. Čia, anot Wickhoffo, slypi gelminės šaknys, kodėl modernioji Vakarų Europos civilizacija nesuprato Romos ir ankstyvųjų viduramžių krikščioniškojo meno ir juos vertino priešiška.

Kartu su bendradarbiais Wickhoffas 1900–1911 m. leido menotyros metodologijos požiūriu vieną svarbiausių to meto žurnalų *Kunstgeschichtliche Anzeigen (Meno istorijos pranešimai)*, kurio pirmame numeryje paskelbė, Gombricho žodžiais tariant, „manifestą, nukreiptą prieš mėgėjiškumo apraiškas meno istorijos tyrinėjimuose“ (Gombrich, Eribon, 1991, p. 28). Įvadiniame straipsnyje Wickhoffas konstatuoja, kad meno problemoms skirtuose tyrinėjimuose yra daugiau grožinei literatūrai būdingos beletristikos nei mokslininkų ir tikslumo. Jis kvietė menotyrininkus labiau stengtis patikimai dokumentuoti savo tyrinėjimus.

Analizuodamas stilistinius antikos ir viduramžių meno bruožus jis nesitenkino vien Vakarų meno tradicijos erdve, o žvelgė į ją plačiau – kaip į savitą visuotinės meno istorijos reiškinį. Jis lygino Augusto ir Trajano epochos skulptūras su klasikine japonų skulptūra ir siekė išryškinti šių dviejų skulptūros tradicijų savitumą, būdingiausius stilistinius jų bruožus.

Wickhoffo tyrinėjimai turėjo didžiulį poveikį tolesnei Vienos menotyros mokyklos raidai, tarsi nubrėžė prioritетines jos raidos kryptis, paakino jos šalininkus ypač domėtis metodologinėmis menotyros problemomis. Pirmiausia jo veikaluose išryškėjo griežtesni moksliniai istorinių meno reiškinų analizės principai, kurie tapo būdingi vėlesniems Vienos mokyklos šalininkams. Wickhoffas nukreipė juos tyrinėti anksčiau mokslinio pažinimo

marginalijose buvusius „užmirštus“ meno raidos etapus, t. y. tyrinėti tarsi iš pagrindinio menotyrininkų studijų akiračio „išstumtus“ tarpsnius, tokius kaip vėlyvoji antika, Bizantija, barokas, manierizmas. Antra vertus, jo veikaluose išryškėjęs skrupulingas analitinis meno kūrinų tyrinėjimas, išskirtinis dėmesys stilistiniams ir tipologiniams jų bruožams, spekuliatyvių problemų vengimas, visapusiškas meno reiškinų tyrimas, vienos konkrečios dalinės problemos sureikšminimas buvo būdingi jo mokiniam, o ir visai vėlesnei Vienos menotyros mokyklai. Baigiant apmąstymus apie Wickhoffo nuopelnus menotyros mokslui, vertėtų priminti, kad tiesioginiai jo mokiniai buvo M. Dvorakas, J. von Schlösseris, H. Dollmayras, H. Tietze, įnešę svarų indėlį į tolesnę Vienos menotyros mokyklos idėjų ir metodų istoriją.

Literatūra

- Bazin G. *Histoire de l'histoire de l'art*. De Vasari à nos jours. – Paris, 1986.
- Borodajkewycz T. Aus der Frühzeit der Wiener Schule der Kunstgeschichte: Rudolf Eitelberger und Leo Thun // *Festschrift für Hans Sedlmayr*. – München, 1962, S. 321–348.
- Bottineau Y. La méthode historique en histoire de l'art // *Revue historique*, t. CCLVIII (258), p. 131–139.
- Chalumeau J.-L. *Les théories de l'art. Philosophie, critique et histoire de l'art de Platon à nos jours*. – Paris, 1994.
- Die Schriften Franz Wickhoffs*. Hgb. Max Dvorák, Band 1–3. – Berlin, 1912–1914.
- Francastel P. *L'histoire de l'art comme l'instrument de la propagande germanique*. – Paris, 1945.
- Gombrich E., Eribon D. *Ce que l'image nous dit. Entretiens sur l'art et la science*. – Paris, 1991.
- Histoire et théories de l'art: de Winckelmann à Panofsky // *Revue Germanique Internationale*. – Paris, 1994, Nr. 2.
- Hofmann W. Was bleibt von der Wiener Schule? // *Kunsthistoriker* I, 1984, und II, 1985, 1, S. 4–7.
- Kleinbauer W. E. Introduction // *Modern Perspectives in Western Art History: An Anthology of 20 Century Writings on the Visual Arts*. – New York, 1971, p. 1–116.
- Kultermann U. *Geschichte der Kunstgeschichte*. – München, 1982, 1996 (Eng. trans., New York, 1993).
- Metken G. La naissance de la théorie de l'art // *Vienne 1880–1838. L'apocalypse joyeuse*. – Paris, 1986.
- Morpurgo-Tagliabue G. *L'esthétique contemporaine*. – Milan, 1960.
- Pächt O. *Methodisches zur kunsthistorischen Praxis*. – München, 1977.
- Podro M. Revolution et évolution de l'histoire de l'art de Warburg à nos jours // *Actes du XXVII-e Congrès international d'histoire de l'art*. – Strasbourg, 1992.

- Podro M. *The Critical Historians of Art*. – New Haven-London, 1982.
- Recht R. L'écriture de l'histoire de l'art devant les modernes: remarques a partir de Riegl, Wölfflin, Warburg et Panofsky // *Revue germanique internationale*, 1994, N. 2, PUF, p. 11–28.
- Rochlitz R. *Feu la critique: essais sur l'art et la littérature*. – Bruxelles, 2002.
- Rosenauer A. L'École de Vienne: L'autonomie de l'histoire de l'art // E. Pommier (Ed.). *Histoire de l'histoire de l'art*, Vol. 2: XVIIIe et XIXe siècles. – Paris 1997, p. 415–441.
- Rosenauer A. Moritz Thausing und die Wiener Schule der Kunstgeschichte // *Wiener Jb. für Kunstgeschichte*, 36, 1983, S. 135–139.
- Sauerlander W. L'Allemagne et la Kunstgeschichte // *Revue de l'art*, N. 45, 1979, p. 5–8.
- Schaeffer J.-M. La religion de l'art: un paradigme philosophique de la modernité // *Histoire et théories de l'art: de Winckelmann à Panofsky. Revue Germanique Internationale*. – Paris: PUF, 1994, N. 2, p. 195–207.
- Schapiro M. The New Viennese School // *Art Bulletin*, 18, 1936, S. 258–267.
- Schlösser J. von, Die Wiener Schule der Kunstgeschichte // *Mitt. des Österr. Instituts für Geschichtsforschung*, Erg.-Bd. 13, H. 2. – Innsbruck, 1934, S. 141–228.
- Seiler M. Empiristische Motive im Denken und Forschen der älteren Wiener Schule der Kunstgeschichte // *Kunst, Kunsttheorie und Kunstforschung im wissenschaftlichen Diskurs*. In memoriam Kurt Blaukopf. – Wien, 2000.
- Teysstedre B. *L'histoire de l'art vue du grand siècle*. – Paris, 1964.
- Wien und die Entwicklung der kunsthistorischen Methode // *Akten des XXV. Internationalen Kongresses für Kunstgeschichte Wien*, 1983, 1/1. – Wien-Köln-Graz, 1984 (Beiträge von J. Bialostocki, I. Kalavrezou-Maxeiner, R. Salvini, M. Olin, M. Podro, A. Rosenauer, J. Hart, G. C. Sciolla, S. Michalski, J. Shearman, E. H. Gombrich, M. Vanék, J. Bakoš).
- Zerner H. *Ecrire l'histoire de l'art. Figures d'une discipline*. – Paris, 1997.

